

VIII-МЕЖДУНАРОДНЫЕ АВИЦЕННОВСКИЕ ЧТЕНИЯ

**НАУЧНОЕ НАСЛЕДИЕ ИБН СИНЫ
И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ
МЕДИЦИНЫ**

(тезисы научно-практической конференции)

Под общей редакцией
профессора Ш.Я. Закирходжаев

Бухара – 2015

Илмий тўпламда буюк аллома Абу Али ибн Синонинг таваллуд топган юрти – Бухоро шаҳрида ўтказилган “Ибн Сино илмий мероси ва замонавий тиббиётнинг долзарб муаммолари” мавзусидаги VIII халқаро Ибн Сино ўқишлари илмий-амалий анжумани тезислари мужассамлашган.

Анжуман илмий тўпламида Ибн Синонинг буюк меросини тиббиёт ва фан тараққиётидаги аҳамияти таҳлил этилган.

Тахрир хайъати:

профессор **Ш.Я. Зокирхўжаев,**
профессор **С.М. Бахромов,**
профессор **Б.А. Абдухалимов,**
профессор **Б.Б. Сафоев,**
Халқ таъбири академияси
раиси **М.Ш. Хамраев,**
маъсул котиба **К.А. Туляганова**

Анжуман ЮНЕСКОнинг 7290113455-сонли “Биоэтика соҳасидаги Ўзбекистон миллий қўмитаси фаолиятини қўллаб-қувватлаш” номи Қатнашув дастури доирасиди ташкил этилди.

The Conference was organized with the financial support of UNESCO in the framework of Participation Programme № 7290113455 “Support of Activities of the National Bioethics Committee of Uzbekistan”.

Конференция организована при финансовой поддержке ЮНЕСКО в рамках Программы участия № 7290113455 «Поддержка деятельности Национальной комиссии Узбекистана по биоэтике».

Нашрнинг муқовасида Абу Али Ибн Сино таваллудининг 1000-йиллигига бағишлаб, 1980 йилда таъсис этилган ЮНЕСКО медалининг олд томони тасвирланган.

The cover of the publication depicts the obverse of the UNESCO Medal, minted in 1980 to commemorate Avicenna’s 1000th birth anniversary.

На обложке издания изображен аверс медали ЮНЕСКО, учрежденной в 1980 году в честь празднования 1000-летнего юбилея со дня рождения Авиценны.

(хайз тизими бузилиши, бачадон миомаси, мастопатия, тухумдонлар яллигланиши ва кистаси, климакс даврида), урология (простатит, простата аденомаси, пешоб йўли тошлари), кардиология (юррак ишемик касаллиги, миокард инфаркти, гипертония), проктология (бавосил), гастроэнтерология (гепатоз, холецистит, панкреатит, гастрит) соҳаларида антикоагуляр, антиишемик, антигипоксик, гипотензив, дренирловчи ва шишга қарши мақсадларда фойдаланилади.

IBN SINA IS FOUNDER OF TRADITIONAL HERBAL REMEDIES

Boboyev N., Ibadullayeva S.

Tashkent Medical Academy

Burns are a worldwide problem. The incidence of severe burns has been higher than the combined incidence of tuberculosis and HIV infections. Throughout history there have been many different treatments prescribed for burns. The Canon is the masterpiece of Avicenna's medical books. The Canon includes a description of 785 simple drugs. Avicenna believed in burn treatment, which follows two goals. The first goal is prevention of blistering and the second goal is treatment of the burn wound after it has created blisters, cold drugs are suitable for the first goal and dry drugs with moderate in cold and hot qualities are better for second goal, this study reviewed remedies for burn wounds in Canon.

IbnSina, is one of the most famous Uzbek physicians and Scientist in Uzbekistan, and in the world and Canon is his medicinal book. IbnSina began the second book on simple drugs, or material medicis with a discussion on the nature and quality of drugs or temperament (they were each assigned a pair of qualities, cold or warm, dry or moist), and the way mixing them influences their effectiveness. It included a description of 785 simple drugs. Drugs have mineral, herbal or animal origin. The vegetable or herbal drugs include leaves, roots, seeds, branches, flowers, fruits and gums. The drugs have specific temperament or Mijaz.

Although there are many studies on Avicenna and his Canon, this is the first study focusing simple herbal drugs in Canon for burn wound healing. In this study second book of Canon was searched for burn remedies, and 28 simple herbal drugs take.

Avicenna described burn treatment following two goals. The first goal is prevention of blistering, and the second goal is treatment of burn wound after blister formation. He believed; cold drugs are suitable for the first goal and for the second goal detergent and dry drugs with moderate in cold and hot qualities are better. Therefore, immediately after a burn wound we must use a herbal remedy by cold temperament like "As" Myrtuscommunis L. or "Khubbazi" Malvasylvestris L, and when the wound has more discharge it is better to use herbal drugs by dryness temperament and so on, therefore, treatment should be selected based upon the type of wound.

There are many effective remedies in Uzbek Traditional Medicine for wound healing. We hope soon these herbs are clinically tested and widely available to people for burn wound treatment.

ИБН СИНО МЕРОСИ ВА ХАЛҚ ТАБОБАТИ

Жуманазаров Х.С.

ЎзР ФА Тарих институти

Инсоният тарихида асрлар оша шаклланиб келаётган билимлардан бири халқ табобатидир. Инсоният пайдо бўлибдики, ҳар хил хасталиклар билан оғрийди ҳамда улар илк даврлардан турли касалликлар билан мунтазам курашиб боришига мажбур бўлишган. Касалликларга табиатнинг ўзидан даво излаши натижасида эса халқ табобати анъаналари юзага келди.

Халқ табобати анъаналарида тозалikka риоя қилиш, касалликка ташхис қўйиш, содда дориларни тавсия қилиш, айрим касалликларни олдини олиш каби билимлар шаклланиб борган. X-XI асрга келганда халқ табобати анча ривож топган ҳамда унинг илмий асоси китобларда ўз аксини топа бошлади. Бу борада арзигулик меҳнатни ватандошимиз Абу Али ибн Сино (980-1037) амалга оширган.

Аллома ўз асарларида ўзигача илмий исботини топган ва ўзи бевосита синовдан ўтказган даволаш усуллари ҳамда содда ва мураккаб дори воситалари гуруҳини тузиб чиқади. "Тиб қонунлари" асари анъанавий халқ табобатини илмий майдонга олиб кирган мукамал асар сифатида талқин қилинади.

Халқ фақатгина кузатиш ҳамда айрим мантиқий хулосалар чиқариш йўли билан анъанавий табобат қондаларини яратган. Уларда тиббиётга оид назарий илмлар ёки турли мураккаб дори воситаларидан мудом фойдаланиш имконияти бўлмаган. Дори-дармонларнинг аксарияти уй шаронтида, ҳар бир рўзгорда топиладиган нарсалардан осонгина тайёрланади. Ибн Сино ана шу содда дориларни фойда-зарарли томонлари ҳам мураккаб дориларни тайёрланиш усуллари илмий асосга таянган ҳолда тақдим қилди. У ўша даврда машҳур бўлган асарларни чуқур ўрганиб, шахсий кузатиш ва тажрибалар асосида бир қанча дорилар кашф қилган.

Ибн Сино асарларини халқ томонидан ўрганилиши ҳамда табиблар аллома келтирган дори воситаларидан фойдаланиши натижасида анъанавий халқ табобати бевосита бойиб, тармоқлари кенгайиб борди. Айнан Ибн Си-

но асарларидан сўнг табиблар ўзлари амалга ошираётган муолажа усулларини илмий таянчига ва асосига эга бўлдилар.

Демак, Ибн Сино табиблик фаолиятида халқ табобати анъаналаридан кенг фойдаланиб, илмий кузатишлари ҳамда тажрибалари асосида халқ табобатини илмий гапиртира олган. Шундан сўнг халқ табобати равнаки ва обрўси ҳам Ибн Сино асарлари ва уни машҳурлиги билан боглиқ бўлиб қолди.

ИБН СИНОНИНГ "САЧРАТҚИ" РИСОЛАСИДА ИМТИЗОЖ ЙЎЛИ БИЛАН ПАЙДО БЎЛГАН МИЗОЖ ТАЪРИФИ

Наимов Аваз

Ўзбекистон халқ табобати академияси

Ҳар нарсанинг сабабини изловчи талаба учун табиий илмлардан билиниши лозим бўлган бир қоида. Маъдан, ўсимлик ва ҳайвон жинсидан бўлган барча табиий жисмлар бир-бирига зид бўлган содда жисмлардан таркиб топганлар. Бирок улар ё ўша бир-бирига зид [содда жисмларнинг ўзидан] таркиб топади, ёки куйидаги икки хил қўшилунинг бири натижасида [ҳосил бўлган зид жисмларнинг] бирикишидан пайдо бўлади. У икки хил қўшилув шулар: 1. имтизож [қўшилиб аралашув] йўли билан таркиб топиш; 2. тажовур ва ихтилот [қоришув] йўли билан таркиб топиш.

Имтизож йўли билан бўладиган таркибда зидлар орасида таъсир ва таъсирланиш рўй бериб бир кайфият устида қарор топади. У кайфият эса ё голиб ва ё ўртача бўлади ва уни мизож деб аталади.

Тажовур ва ихтилот йўли билан [бўладиган] таркиб бу [кўрсатилган] сифат билан бўлмайдиган таркибдандир.

Имтизож баъзан жуда мустаҳкам бўлади. Ҳатто [имтизожни] ташкил қилган асослар жуда кучли айирувчи қувватнинг зўрлаши натижасидагина ажралишлари мумкин.

Масалан, олтинни таркиб қилган асосларнинг ахволи шундайдир. Ундаги ҳўл ва қурук [асослар] бир-бири билан шу қадар мустаҳкам бирлашганларки, бу икки [асосни] бир-биридан ҳеч нарса деярли айира олмайди, ҳатто олов ҳам. Шунинг учун олтин эриган ва бир қолипга қуйилганида ўз-ўзига айланади ва тутун чиқармайди.

[Имтизож] баъзан у қадар мустаҳкам бўлмайди. У вақтда айирувчи бир сабаб уни айириб юборади. Масалан, қўргошиннинг холи шундайдир: у [оловнинг таъсирида] тезликда кул бўлиб, оҳақка айланади ва унинг қурук [қисми] ажралиб, пастга чўкади; ҳўл қисми эса буг бўлиб, юқорига учади. Ўтиннинг ахволи ҳам шунга ўхшайди. Баъзан [асослар] бунга нисбатан ҳам осонроқ ажраладиган бўлиб, бир-бирига кам бирлашган бўлади. Бунда [қўшилиш] имтизож чегарасидан чиқиб тажовур [ёнма-ён туриш] чегарасига яқин бўлади. Шунинг учун бундай жисмларни сиқиш асосларининг бир-биридан айрилишига сабаб бўлади, ҳатто қайнатиш ва ювиш ҳам шундай [қила олади].

Бу Али "Рисолат ас-Ҳиндабо" асарида жисмоний-моддий дунё мавжудотлари табиати ва ҳарорати сифат жиҳатидан бир-бирига зид бўлган самовий жисмлар – унсурлардан таркиб топганлиги, уларнинг таркиб топиши эса имтизож, тажовур ва ихтилот қўшилувидан содир бўлиб, улардаги зид сифатлар асосларининг саниши натижасида улар ўртасидаги таъсир ва таъсирланиш маълум чегарага етганда маълум бир кайфиятнинг қарор топиши, бу шу кайфият эътидолда ўртача ё ундан голиб бўлишини ёзади. Табиийки ҳосил бўлган жисмнинг мизожи айнан шудир. Унсурларнинг имтизож аралашувидан жисмоний жисмларнинг бошлангич шаклланиши, моддий жисмнинг асоси бўлмиш табиати ҳўл ва қуруқлигининг мустаҳкам асосга эга бўлишига боглиқ. Бу асос эса унга зичликни беришини, зичлик эса моддий жисмнинг мустаҳкамлигини шакллантиришини олтин, қўргошин ва ўтин мисоллари билан талқин қилиниб, моддий дунё мавжудотларининг бошлангич шаклланиш жараёнлари унсурларнинг имтизожи сабабли содир бўлишини Шайх илмий ва амалий жиҳатдан изоҳлаб берган.

ЗУЛУК СОЛИШ ВА УНИНГ ХОСИЯТИ

Низамов К.Ф., Алиева В.Ш., Тожиева Н.Н.

Тошкент тиббиёт академияси,

Республика илмий ихтисослаштирилган Аллергология Маркази

Зулукнинг арабча номи "алақ", форсча номи "залу" ва "девча", туркча номи "сулук", ҳиндча номи "жунк"-дир. Зулук ширин сувли анҳор, ҳовуз, қўл, тўхтаб қолган сувлар, ҳидланган, айниган сувли чуқурлар ҳамда тухлаб (сув остида ўсадиган, баъзан унинг устига ҳам ўсиб чиқадиган ўсимлик) қўп бўлган жойларда яшайдиган қурт бўлиб, унинг хиллари қўп.

Энг яхши зулук ширин сувли анҳор ёки ҳовузда ёхуд сасимаган сув ости ўтлари қўп сувларда етилгани бўлиб унинг ранги оч қора, катта-кичиклиги ўртача, боши қора ва юмалоқ, корнининг ости бир оз олароқ бўлади. Айтишларича, қорни қизгиш, тепасида иккита яшил чизиги бўлган ва юқорида айтилган яхши жойда етилгани ҳам яхшисидир. Тим қора ва каттаси яхши эмас, ундан фойдаланилмайди. Жуда кичиклари эса заиф бўлади.

<i>Каримов Х.Я., Саидов А.Б., Резванов А.С.</i> РЕВЕНЬ ТАНГУТСКИЙ (RHEUM PALMATUM / РОВОЧ) – КИСЛЫЙ «ЦЕЛИТЕЛЬ».....	108
<i>Мамажанов М.М.</i> ИБН СИНОНИНГ ДОРИШУНОСЛИК СОҲАСИДАГИ МЕРОСИ ВА УНИНГ ЗАМОНАВИЙ БИОКИМЕДА ҚЎЛЛАНИЛИШИ.....	109
<i>Мусаева Н.А., Азизов И.К., Алиев Х.У.</i> ИЗУЧЕНИЕ МАСЛА КУНЖУТА, ПРОИЗРАСТАЕМОГО В УЗБЕКИСТАНЕ НА ТЕЧЕНИЕ ГЕМОЛИТИЧЕСКОЙ АНЕМИИ.....	110
<i>Мустафакулов М.А., Зайнутдинов Б.Р., Ибрагимова Э.А., Саатов Т.С., Иргашева С.У.</i> ҚАНДЛИ ДИАБЕТДА ЎСИМЛИКЛАРДАН ОЛИНГАН АНТИОКСИДАНТ ФЕРМЕНТИ - КАТАЛАЗАНИНГ ЎРНИ.....	110
<i>Назирова М.Н.</i> ИБН СИНО ТАБОБАТИ, ДОРИВОР ЎСИМЛИКЛАРНИНГ САНОАТ ПЛАНТАЦИЯЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ТАЖРИБАСИ.....	111
<i>Нурмухамедов А.И., Абдуллаев А.Х., Лысенко Т.Е., Исмаилова Р.Т.</i> ИСТОРИЧЕСКАЯ РОЛЬ АВИЦЕННЫ В ПОЗНАВАНИИ, ЛЕЧЕНИИ И ПРОФИЛАКТИКЕ УРОГЕНИТАЛЬНЫХ РАССТРОЙСТВ У ПОЖИЛЫХ.....	112
<i>Нусратова Н.Н.</i> ИБН СИНО МЕРОСИГА ТАЯНИБ ҚИЗИЛ ТИБЕТ БАРБАРИСИНИНГ ЗАМОНАВИЙ ФАРМАЦИЯДА ҚЎЛЛАНИЛИШИ.....	112
<i>Одилов М.А., Алиев Х.У., Туляганов Б.С.</i> ГЕПАФИЛ ПРЕПАРАТИНИ ГЕПАТОТРОП ТАЪСИРИНИ ЎРГАНИШ.....	113
<i>Саидов А.Б., Каримов Х.Я., Резванов А.С.</i> КРАПИВА ДВУДОМНАЯ (URTICA DIOICA / ИККИ УЙЛИ ГАЗАНДА) – НОВЫЙ ВЗГЛЯД НА ГЕМОСТАТИК С МНОГОВЕКОВЫМ «СТАЖЕМ».....	113
<i>Tajuddin.</i> CONTRIBUTION OF AVICENNA IN THE DEVELOPMENT OF SAIDL (PHARMACY).....	114
<i>Талипова Н.К., Назарова Н.Б.</i> ОПЫТ ПРИМЕНЕНИЯ МАЛЬТОФЕРА У НЕДОНОШЕННЫХ ДЕТЕЙ.....	114
<i>Фазлиев С.А., Шарипов А.Т., Аминов С.Н.</i> ЛАГОДЕН ГЕЛИНИ ОЛИШ ВА ФИЗИК-КИМЁВИЙ ХОССАЛАРИНИ ЎРГАНИШ.....	115
<i>Фомина М., Назирова Э., Самарходжаева Н., Тагайалиева Н.</i> УСТОЙЧИВОСТЬ КЛЕТОК КОСТНОГО МОЗГА СРЕДНЕАЗИАТСКОЙ ЧЕРЕПАХИ К ДЕЙСТВИЮ ДЕКСАМЕТАЗОНА.....	116
<i>Хамраев А.А., Мавлянов С.И., Мавлянов З.И.</i> ШИФОКОРЛАРДА САМАРАЛИ ВА ХАВФСИЗ ФАРМАКОТЕРАПИЯ ЎТКАЗИШ КЎНИКМАЛАРИНИ ОШИРИШДА РАЦИОНАЛ ФАРМАКОТЕРАПИЯ БЎЙИЧА ҚИСҚА КУРСЛАРНИ ЎТКАЗИШНИНГ АҲАМИЯТИ.....	116
<i>Хамракулова М.А., Садиков У.А., Искандаров Т.И., Садиков А.У.</i> КОРРИГИРУЮЩИЙ ЭФФЕКТ ОТВАРОВ КОРНЯ СОЛОДКИ И ПЛОДОВ ШИПОВНИКА НА СОСТОЯНИЕ УГЛЕВОДНО-ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО ОБМЕНА ПРИ МНОГОКРАТНОМ ВОЗДЕЙСТВИИ КОМПЛЕКСА ХИМИЧЕСКИХ И ФИЗИЧЕСКИХ (ДИХЛОРЭТАН, ШУМ И ВИБРАЦИЯ) ФАКТОРОВ.....	117
<i>Холиков Т.К., Набиева Ш.Н., Рузиев Т.Ч., Норчаев У.Т.</i> АБУ АЛИ ИБН СИНО ТАЪЛИМОТИДА ДОРИВОР ЎСИМЛИКЛАРНИНГ КАСАЛЛИКЛАРНИ ДАВОЛАШДАГИ ЎРНИ.....	118
<i>Эргашева М.С., Игамбердиева П.К., Юсупова Р.Т.</i> ФИТОТЕРАПИЯ ЖЕЛЧНОКАМЕННОЙ БОЛЕЗНИ.....	118
<i>Юсупов А.С., Мукинова К.В.</i> ТОТАЛЬНАЯ ВНУТРИВЕННАЯ АНЕСТЕЗИЯ ПРОПОФОЛА С КЕТАМИНОМ ПРИ УРОЛОГИЧЕСКИХ ОПЕРАЦИЯХ У ДЕТЕЙ.....	119
ИБН СИНО ТАЪЛИМОТИ ВА ХАЛҚ ТАБОБАТИ.....	121
THE HERITAGE OF IBN SINA AND ORIENTAL MEDICINE.....	121
УЧЕНИЕ ИБН СИНЫ И НАРОДНАЯ МЕДИЦИНА.....	121
<i>Абдуллаев Салим.</i> ИБН СИНО ТАВСИЯЛАРИ АСОСИДА ҚОН ОЛИБ ДАВОЛАШ.....	123
<i>Акбарова Л.А.</i> РОЛЬ УЧЕНИЙ ИБН СИНЫ В РАЗВИТИИ НАРОДНОЙ МЕДИЦИНЫ.....	123
<i>Ақромов Отажон.</i> ТАҲДИДИ ОГИР БИР ҚАТОР КАСАЛЛИКЛАРНИ ИБН СИНО ТАВСИЯЛАРИ АСОСИДА ДАВОЛАШ.....	124
<i>Анваров Фийсиддин.</i> СОГЛИҚ ВА КАСАЛЛИК ТУШУНЧАСИ ХАЛҚ ТАБОБАТИНИНГ МУМТОЗ АСАРЛАРИДА.....	125
<i>Бийкузиева А.А., Норбоева Р.Ш.</i> ИБН СИНО ТАЪЛИМОТИДА ЗУЛУҚДАН ФОЙДАЛАНИШ – ГИРУДОТЕРАПИЯ ТЎҒРИСИДА.....	125
<i>Voboyev N., Ibadullayeva S.</i> IBN SINA IS FOUNDER OF TRADITIONAL HERBAL REMEDIES.....	126
<i>Жуманазаров Х.С.</i> ИБН СИНО МЕРОСИ ВА ХАЛҚ ТАБОБАТИ.....	126